

VI

DISKUSSIOON

AVALIK-ÕIGUSLIKU RINGHÄÄLINGU ÜLE EESTIS: VALIK PUBLIKATSIOONE 1991–2001

Alates duaalse ringhäälingumaastiku tekkimisest Eestis (1993) on teleringhäälinguga seotud küsimused olnud pideva arutelu aineks. Ringhäälinguseaduse vastuvõtmine (1994) ja sellele järgnenud arvukad seaduse muutmise ja täiendamise katsed (1996–1999), eratelekanalite teke ja seda saatnud “telesõjad” (1993–1994), telereklaamituru areng ja pingestumine, ETV muutumine, reformimine ja ümberkujundamine (1993–2001) ning ootamatult sügav kriis (1999–2001), peamiselt aga ringhäälingu rahastamisprobleemid ning terav konkurents televaldkonnas on olnud tõukejõuks ja aineks tuhandetele kirjutistele ja jätkuva mõttearendusele ringhäälinguvallas.

Vähesed katsed tõsisemat professionaalset ringhäälingudiskussiooni korraldada ei olnud kuigi edukad. 1996. aasta aprillis valminud avaliku ringhäälingu “**Roheline raamat**” (vt. III osa käesolevas väljaandes) ja selle põhjal Riigikogu kultuurikomisjoni ja kultuuriministeeriumi poolt 1996. aasta 7. juunil korraldatud konverents avaliku ringhäälingu tuleviku teemal ei suurendanud oluliselt ühismeelt tähtsamates ringhäälingu arenguga seotud küsimustes (selle arutelu stenogramm on kättesaadav H. Šeini publikatsioonis “Materjale avaliku ringhäälingu teooriast ja praktikast” Tallinn: ETV 1997, lk 275–317). Aastatepikku ei õnnestunud ei konsensuslike seisukohtade formuleerimine ega stabiilsust ja arengut tagava riikliku ringhäälingupoliitika väljakujundamine. Taas ja taas algatatud ringhäälinguseaduse muutmise katsed sumbusid ületamatutesse erimeelsustesse. Alles ETV eksistentsiaalne kriis ja eratelekanalite üha suurenevad majandusraskused 2000–2001 kiirendasid lahenduse leidmist ning viisid ringhäälingut restruktureerivate otsusteni 2001. aasta lõpus.

Valdav osa läbi kümnendi kestnud ringhäälingualasest avalikust mõttevahetusest on toimunud monoloogi vormis, enamasti üksikartiklitenä ajakirjanduses. Aastatel 1991–2001 Eestis ilmunud, televaldkonda nii või teisiti puudutavate kirjutiste hulk on aukartustäratav, küündides ligi 30 000-ni. Tõsi, suurem osa neist on päevalehtedes ja massiajakirjades ilmunud jooksvaid sündmusi kajastavad sõnumid ja ülevaated,

mida televisiooni atraktiivset, tormilist, vastuolude- ja sündmusterohket arenguperioodi ning telemaailma loomulikku lugejatõmmet arvestades on ootuspäraselt palju. Lisanduvad suuremate päevalehtede teleretsensiooniveerud, arvukad telestaaride portreed ja intervjuud. Enamik neist materjalidest on väljalõigetenä ja koopiatena kättesaadavad ETV raamatukogus, kus tänu bibliograaf Viire Kivimäe erakordsele usinusele ja süsteemsusele on tõenäoliselt ainus enam-vähem täielik telealaste artiklite kogu Eestis. Suuresti tänu sellele kogule õnnestus koostada ka käesoleva raamatu **VIII osas avaldatav Eesti telemaastiku kujunemist puudutavate kirjutiste valikbibliograafia**, mis viitab umbes 2,5%-le ilmunust.

Tõsi, kümnete tuhandete artiklite seas ei ole just palju selliseid, mis süveneksid põhjalikumalt ringhäälingu ja televisiooni ainesse, koondaksid tähelepanu televisiooni arengule ja perspektiividele, süveneksid ringhäälingupoliitilistesse või laiemalt meediapoliitilistesse küsimustesse, telejaamade programmi struktuuri- ja sisuanalüüsi või käsitleksid teleringhäälingu seoseid teiste ühiskonnaelu valdkondadega ning televisiooni sotsiaal-poliitilisi ja sotsiaalkultuurilisi aspekte. Veelgi väiksem on olnud televaldkonna teaduslikule analüüsile toetuvate kirjutiste arv, suuremaid ringhäälinguprobleeme puudutavaid seminare ja konverentse Eestis viimasel kümnendil saab ühe käe sõrmedel üles lugeda.

Enamasti moodustavad ilmunud artiklid teatud kimpe, mis publitseeriti hetkil, mil televaldkonna areng oli jõudnud järjekordse terava vastuoluni, mil teleturu pinge kasvas, mil valitsus, rahandusministerium, kultuuriministerium või Riigikogu menetlesid järjekordseid ringhäälinguseaduse parandusi või otsustasid avaliku ringhäälingu rahaküsimusi. **Vaidluste võtmeteemadeks olid avalik-õigusliku ringhäälingu põhimõtted, avaliku ringhäälinguteenuse olemus, funktsioonid ja eesmärgid, avaliku ringhäälingu organisatsioon ja juhtimine, riigi toetus ja reklaam, ETV ja ER suhted ning konkurents erakanalitega.** Enamik neil aastatel ajakirjanduses avaldatud ringhäälingut puudutavatest kirjutistest on

pragmaatilist ja rakenduslikku laadi, kohati on seisukohad tugevasti poliitiliselt mõjutatud ning neis kajastuvad erinevatele huvigruppidele iseloomulikud hoiakud, tõekspidamised ja huvid.

Lähtusin ringhäälingudiskussioonist ülevaadet andvasse peatükki kirjatöid valides kolmest eesmärgist. Esiteks püüdsin esitada artikleid, mis keskendusid üldisematele televaldkonna arengu- ja probleemküsimustele. Teiseks püüdsin selekteerida välja kaalukamad artikleid, millest moodustuks omamoodi “järjejätk”, esinduslik ülevaade ringhäälinguarutlustes esitatud peamistest mõtetest, ideedest ja ettepanekutest läbi kümnendi. Lõpuks pidasin vajalikuks esitada võimalikult paljude erinevate autorite — ringhäälinguspetsialistide, publitsistide, ringhäälingujuhtide ja poliitikute olulisemad kirjutised televisiooni ja ringhäälingu kohta.

Valikut tehes püüdsin kergendada ka meedia- ja ajakirjandusüliõpilaste vaeva, tehes lihtsalt kättesaadavaks olulised, ent hajutatud ja sageli raskesti leitavad allikad.

Artiklid, intervjuud, kõned ja programmid on järjestatud kronoloogiliselt ja jaotatud nelja ossa vastavalt autori käsitlusele avalik-õigusliku ringhäälingu arenguperioodidest 1991–2001. Need on:

- 1. Avalik-õigusliku televisiooni algus: 1991–1994**
- 2. Avalik-õigusliku televisiooni aluste väljaarendamine: 1995–1997**
- 3. Ümberkorralduste ja sügava kriisi periood ETV-s: 1998–2000 I pool**
- 4. Avaliku-õigusliku televisiooni stabiliseerimisperiood: 2000 II pool – 2003?**

Valiku tulemus on vältimatult subjektiivne. Kuigi raamatu maht seadis oma piirangud, arvan siiski, et olulisemad mõtted, vaated ja arusaamad on kajastatud. Lugeja ees on kildudest kokku pandud, ent ometi järjepidev ja kõitev mõttelint, mis kannab läbi kümnendi kestnud ringhäälingualaste arutluste dramaatilist pinget.